

شیوه ها و راهکار های ارزشیابی تکوینی معلمان در محیط های یادگیری مجازی

شیرزاد اکرم قوشچی

دانشجوی کارشناسی ارشد برنامه ریزی درسی دانشگاه آزاد ارومیه

Shirzada36@gmail.com

جواد کیهان

دانشیار گروه علوم تربیتی دانشگاه آزاد ارومیه

keyhan.edu@gmail.com

چکیده

1 ارزشیابی تکوینی در محیط یادگیری مجازی توسط معلمان مسیری است که می توانیم جهت دستیابی به سطوح بالاتر آموزش و ارزیابی استفاده کنیم. این پژوهش با روش تحلیلی-توصیفی انجام پذیرفته و روش تنظیم این تحقیق به شیوه سنتزپژوهی بوده و به صورت تحلیلی- کیفی است و در آن با استناد به شیوه سنتزپژوهی روبرتس و الهام گرفتن از شاخص های بلک و ویلیام بهره گرفته شده است. جامعه در این تحقیق تمام مقالات مرتبط با کلید واژه های مذکور بوده که شامل 624 مقاله که از میان آنها 41 نمونه که همپوشانی کامل دارند انتخاب گردیده است. و از بین آنها 21 پژوهش داخلی و 20 پژوهش خارجی بودند. دستاورد های حاصل از این پژوهش نشاد داد برای ارزشیابی تکوینی در محیط مجازی توسط معلمان باید به شاخه ها از جمله: 1- ارائه بازخورد فوری و سازنده، 2- سنجش همتایان و کار در گروه، 3- خودارزیابی آنلاین فراگیر، 4- درگیر کردن فراگیر با فرایندهای یادگیری، 5- سهولت در دسترسی پذیری و انعطاف) و زیر شاخه های هر کدام اهتمام ورزید.

واژگان کلیدی: یادگیری - ارزشیابی تکوینی - محیط مجازی - سنتزپژوهی

1- مقدمه

امروزه تعلیم و تربیت در حال تجربه تغییراتی اساسی است. یاددهی و یادگیری دیگر محدود به کلاس های معمولی نیست. ونگ و همکاران (۲۰۰۷) می گویند به واسطه چیره شدن ابزارهای دیجیتالی آموزش از شکل معمول خود فاصله گرفته و به سمت یادگیری الکترونیکی پیش می رود. یادگیری الکترونیکی رویکردی نوین برای تسهیل آموزشی است که به خوبی طراحی و با رسانه ها تجهیز می شود، تعاملی و مبتنی بر همکاری یادگیرندگان است و آموزشی است که تجربه سیستم آموزشی باز، منعطف توزیع شده را برای همه کس همه جا و همه زمان ها فراهم کرده است و سرانجام در کنار روش های آموزشی معمول از رسانه های دیجیتالی مختلفی استفاده می نماید (چرو، ۲۰۰۶). این در حالی است که با وجود رشد چشمگیر این رویکرد در امر آموزش

پیشرفت مدیریت و بهبود مداوم سیستم‌های یادگیری الکترونیکی به چالشی بزرگ هم در آموزش و هم در سایر حوزه‌ها تبدیل شده است.

با توجه به اینکه این حوزه به عنوان مبحثی مهم مورد توجه متخصصان قرار گرفته است، ابتدا به ذکر تعریفی از ارزشیابی می‌پردازیم؛ ارزشیابی نوعی سنجش جدی و مستقل است که بر فعالیت‌های در حال جریان یا به اتمام رسیده اعمال می‌شود و با استفاده از آن می‌توانیم تعیین کنیم تا چه اندازه به اهداف از پیش تعیین شده رسیده‌ایم تا در پی آن تصمیمات لازم را بگیریم.

اخیراً بررسی ابزارهای لازم برای ارزشیابی یادگیری الکترونیکی موضوع پژوهش‌های بی‌شماری بوده است. دسته‌بندی و مدل‌سازی این یافته‌ها فضای پژوهشی مناسبی را برای جمع‌بندی این تحقیقات به منظور انتخاب مناسب‌ترین رویکرد یا ابزار در ارزشیابی‌های کاربردی فراهم می‌سازد. این بررسی باید علاوه بر حوزه‌ها و زمینه‌های مشترک در ایجاد، راه‌اندازی و ارائه یادگیری الکترونیکی موضوعات روش شناختی و آموزشی را نیز دربرمی‌گیرد. برای مطالعه این حوزه‌ها، یک روش برای رسیدن به حیطه‌هایی که ابزارها و الگوهای موجود ارزشیابی از آنها استفاده می‌کنند و همچنین یافتن حوزه‌های فرو گذاشته شده در این زمینه بررسی سطوح و ابعادی است که در هر یادگیری الکترونیکی بدان پرداخته می‌شود و یا به بیان دیگر در آمادگی برای این دوره‌ها مورد توجه و بررسی قرار می‌گیرد.

2

2-1- هدف

نظام تعلیم و تربیت نیز همانند سایر نظام‌ها دارای اصول و ویژگی‌های خاص خود است. یکی از ویژگی‌های اساسی و لاینفک آن ارزشیابی است که به واسطه‌ی آن می‌توان به بررسی نیازها، تعیین اهداف و راهبردها، سنجش عملکرد و... پرداخت؛ به عبارت دیگر، ارزشیابی فعالیتی است که در تمام ساز و کارهای این نظام به کار برده می‌شود و میزان کارایی و اثربخشی فعالیت‌ها را روشن می‌سازد و هرگز نمی‌توان از آن بی‌نیاز بود (سادلر، 2010). ارزشیابی تکوینی اشاره به آن نوع ارزشیابی دارد که به طور خاص به قصد ارائه‌ی بازخورد مؤثر به دانش آموز جهت بهبود و تسریع در عملکرد تحصیلی به عمل می‌آید (سادلر، 1998). بنابراین بررسی ارزشیابی و آگاهی به مبانی و مفاهیم آن، چهارچوب مناسبی برای تصمیم‌گیری و اجرای دقیق برنامه‌های آموزشی فراهم می‌سازد و در هر نظام آموزشی هدف از آن بیش از هر چیز دیگر آگاهی دادن و کمک به مربیان برای تبیین ضرورت و اهمیت درک ماهیت علمی ارزشیابی در جریان فعالیت یاددهی و یادگیری است (یارمحمدیان، 1395). از دیرباز در نظام‌های آموزشی موضوع ارزشیابی عملکرد فراگیران مطرح بوده است. اهمیت این پدیده از آنجا ناشی می‌شود که در نظام‌های آموزشی، فراگیری دانش و مهارت‌ها امری تدریجی و سلسله‌مراتبی پنداشته می‌شود و از طرف دیگر ارزشیابی عملکرد تحصیلی فراگیران، طی یک فرایند خطی و موازی، بازخوردهایی را برای ایشان فراهم می‌کند به نحوی که این عمل (بازخوردها) عملکرد آتی فرد را تحت تاثیر قرار می‌دهد (وادل، 2004). ارزشیابی دانش آموز به عنوان یکی از زیر مجموعه‌های تم ارزشیابی در فعالیت‌های آموزشی، از مهم‌ترین ارکان آموزش مدرسه قلمداد می‌گردد (شاموو، 2003). به طوری که اساساً ارزشیابی به عنوان یکی از عوامل مؤثر در شکل‌دهی چگونگی یادگیری دانش آموزان در آموزش و پرورش شناخته شده و کیفیت پیامدهای یادگیری به

کیفیت ارزشیابی بستگی دارد (شین و کوه، 2008). اهمیت ارزشیابی دانش آموز ناشی از پیامدهای مختلف آن است. در واقع ارزشیابی مؤثر دانش آموز، نه تنها در غربالگری دانش آموزان نقش بسزایی دارد، بلکه باعث افزایش انگیزه یادگیری در آنان شده و نیز به معلم در ارزیابی فعالیت های خود کمک می کند (اپیستین، 2007).

به طور کلی، ارزشیابی تکوینی مقوله مهمی در آموزش فراگیران است چرا که می تواند اطلاعات مفیدی که بیانگر چگونگی انجام کار است، در اختیار فراگیران قرار دهد تا با توجه به آن بتوانند پیشرفت خود را بررسی کنند. ضمن اینکه کمک می کند معلم نیز از نقاط قوت و ضعف یادگیری دانش آموزان مطلع شود (گال و همکاران، 2003). به عبارت دیگر، ارزشیابی تکوینی عبارتست از مداخلات سیستماتیک ارزشیابی که در طول دوره آموزش اجرا می شوند تا حمایت های شناختی و انگیزشی لازم برای یادگیری را در دانش آموزان ایجاد کنند و هدف آنها کمک به ارتقای توانایی های ذهنی دانش آموزان برای شناسایی نقاط قوت و ضعف خود و نیز پیشبرد موفقیت شان است (کراسن و ویمرز، 2006). بر این اساس، یکی از مهم ترین موارد استفاده ارزشیابی تکوینی، کمک به پیشرفت گام به گام یادگیری است؛ به این معنی که آموختن مطالب یک موضوع درسی به صورت مرحله ای صورت می گیرد و یادگیری دروس قبلی برای یادگیری کامل دروس بعدی ضروری می شود. با چنین تعبیری، نتایج ارزشیابی تکوینی، پاداش و انگیزه بسیار مؤثری برای یادگیری مطالب جدید خواهند بود و احساس موفقیت فراگیرانی که به یادگیری کامل رسیده اند، تقویت خواهد شد (شاموو، 2003).

3

با عنایت به اهمیت و کاربردهای ارزشیابی تکوینی در فرایند فعالیت های آموزشی از دو دیدگاه قابل بررسی است. دیدگاه اول مربوط به برنامه ریز یا معلم است. در واقع معلم در برنامه ریزی تدریس و تصمیم گیری در جریان فعالیت های آموزشی به منظور دستیابی به اطلاعات معتبر در زمینه آمادگی و پیشرفت تحصیلی فراگیران و کارایی فعالیت های کلاسی خود از طریق ارزشیابی، پیرامون سه مقوله اطلاعات و آگاهی می یابد. این مقوله ها عبارتند از الف) اشکالات و نواقص موجود در عناصر طرح آموزشی (هدف ها، محتوا، روش ها، مواد و وسایل آموزشی)؛ ب) میزان پیشرفت تحصیلی فراگیران و آمادگی آنان جهت آموزش های بعدی و ج) کارایی تدریس و کفایت ابزارهای به کار برده شده در اندازه گیری پیشرفت تحصیلی فراگیران. دیدگاه دوم مربوط به فراگیران است. به نحوی که فراگیران به واسطه ارزشیابی، ضمن آگاهی از جنبه های مثبت و منفی عملکردشان در یادگیری، به توسعه جنبه های مثبت و رفع نارسایی های آموزشی خود با کمک و راهنمایی معلم ترغیب می شوند (محمودزاده و رحمانی، 1387). در این میان ارزشیابی از آموزش و کیفیت انجام آن در دوره ابتدایی که توسط معلمان انجام می شود، دارای اهمیت مضاعفی است؛ زیرا یادگیری های فراگیران دوره ابتدایی در ابعاد مختلف دانشی، نگرشی و مهارتی، زیربنای سایر یادگیری های آنها می باشد. کارشکی، مومنی مهموئی و قریشی (1393) نیز در این زمینه بیان می کنند که در دوره ابتدایی، ضمن تأکید بر شناخت نیازها، ویژگی ها، توانایی ها و استعداد های دانش آموزان، به یادگیری معنادار، عمیق و مداوم در عرصه علم و عمل در سطح جهانی توجه می شود و این امر، ضرورت و اهمیت وجود نظام ارزشیابی مطلوب جهت سنجش تحقق یافتن این موارد را نشان می دهد.

گسترش آموزش مجازی که به دنبال شیوع ویروس نوظهور کرونا رخ داد؛ نظام های آموزشی را با چالش های متعددی مواجه نمود. یکی از این چالش ها، چگونگی ارزشیابی صحیح و مؤثر در دوره ابتدایی است. البته محیط های یادگیری مجازی دارای امکانات و قابلیت های متنوعی هستند که هر چند از یک سو می توان با استفاده از این امکانات شیوه ها و راهبردهای مؤثری را برای ارزشیابی

واقعی از آموخته‌های فراگیران به کار گرفت؛ اما از سویی دیگر اطمینان از صحت و اعتبار شیوه‌های ارزشیابی مجازی با توجه به توسعه مداوم ابزارهای الکترونیکی با چالش‌ها و دشواری‌های متعددی روبرو است (مریوت، ۲۰۰۹، به نقل از سراجی، 1393:1). در نگاه به این نوع ارزشیابی، از اصطلاحاتی چون "ارزشیابی از یادگیری" و "ارزشیابی برای یادگیری" یاد می‌کند که اصطلاح اول به معنای ارزشیابی در پایان فرایند یادگیری با هدف تعیین میزان آموخته‌ها است و اصطلاح دوم به تدریجی، مستمر و مداوم بودن ارزشیابی اشاره دارد. به عبارتی محیط‌های یادگیری مجازی تلاش می‌کنند تا ارزشیابی را در کنار فرآیند آموزش و یادگیری نگرینده و آن‌ها را مکمل یکدیگر تلقی کنند. وی معتقد است که با روی کار آمدن فناوری‌های جدید به همان اندازه که یادگیری بهبود می‌یابد، ارزشیابی نیز به سمت واقعی و اصیل شدن سوق می‌یابد. در این راستا امروزه در ارزشیابی آموزش‌های آنلاین از فناوری‌های مبتنی بر وب استفاده می‌شود. به عنوان مثال براهیم و لطفی (2018) در این زمینه از تحلیل آثار تعامل (شامل دو بعد تعامل فراگیر- فراگیر و تعامل فراگیر- سیستم) نام می‌برند که یکی از ابزارهای ارزیابی مورد استفاده در برنامه‌های آموزش الکترونیکی برای "ارزشیابی سطح دانش در فراگیران" است و منجر به افزایش رفتارهای خودتنظیم‌گر در آموزش و یادگیری توسط فراگیران می‌شود. نی (2020) نیز بیان می‌کند که مدرسان، با استفاده از "سیستم داده‌های ردیابی بصری" می‌توانند کیفیت ارزشیابی در کلاس‌های آنلاین خود را بهبود دهند. استفاده از فناوری‌ها و ابزارهای جدید برای ارزشیابی یادگیری‌های الکترونیکی در دنیا، در حالی است که یافته‌های حاصل از پژوهش عباسی‌کسانی و همکاران (2020) مبنی بر تحلیل محتوای 19 اثر منتشر شده در فاصله سال‌های 2006-2019 بیانگر آن است که "فقدان استانداردهایی برای ارزشیابی و عدم امکان ارزشیابی از جنبه‌های مختلف یادگیری دانش‌آموزان در فضای مجازی" یکی از عمده‌ترین چالش‌های ارزشیابی در ایران است.

4

علاوه بر پژوهش‌های محدود ذکر شده که با محوریت چالش‌های معلمان ابتدایی (و نه به طور خاص چالش‌های ارزشیابی) در برنامه شاد بودند، سایر پژوهش‌های مرتبط با پژوهش حاضر را می‌توان در دو دسته قرار داد. دسته اول پژوهش‌هایی هستند که در آنها پژوهشگران به بررسی اصول، شیوه‌ها و ابزارهای مؤثر ارزشیابی در فضای مجازی به طور کلی پرداخته‌اند. به عنوان مثال عباسی‌کسانی و همکاران (1398) در پژوهشی با روش فراترکیب دریافته‌اند که از 24 ابزار برای ارزشیابی یادگیرندگان در یادگیری الکترونیکی استفاده می‌شود که در دو دسته ابزارهای ارزشیابی با ارتباط همزمان و ابزارهای ارزشیابی با ارتباط ناهمزمان قرار می‌گیرند. بیشترین ابزارهای ارزشیابی با ارتباط همزمان شامل آزمون‌ها، چت و گروه‌های مباحثه آنلاین و تکالیف گروهی مشترک هستند. همچنین بیشترین ابزارهای ارزشیابی با ارتباط ناهمزمان نیز شامل خودارزشیابی، پروژه‌ها، پوشه کار الکترونیکی و سنجش توسط هم‌تایان هستند. آنها معتقدند که جهت ارزشیابی یادگیرندگان در محیط یادگیری الکترونیکی، از چند روش ارزشیابی باید استفاده شود تا منجر به افزایش اعتبار ارزشیابی شود. در این زمینه رضائی‌زاده، بندعلی و شاهوردی (1399) در کتاب خود به ارائه روش‌های ارزیابی جایگزین در آموزش مجازی پرداخته‌اند. آن‌ها طرح چندین پرسش در بستر آموزشی به صورت تصادفی و پاسخگویی فرد تحت عنوان "تکنیک آزمون‌های شفاف‌سازی کنترل‌شده"، دریافت ویدیو یا صوت ضبط‌شده پاسخ سوالات از فراگیران تحت عنوان "تکنیک ارائه غیرهمزمان"، طراحی سوالات همگرا با یک پاسخ صحیح کوتاه، تکنیک آزمون‌های باز پاسخ و تکنیک پرسشگری را پیشنهاد می‌کنند. من نوا (2015) نیز طی پژوهشی آزمایشی با استفاده از گروه کنترل و گواه به بررسی پیامدهای استفاده از ابزارهای تعاملی برای ارزشیابی از یادگیری‌های مجازی دانش‌آموزان ابتدایی پرداخت. وی دریافت که نه تنها استفاده از ابزارهای تعاملی و همیارانه در آموزش‌های الکترونیکی منجر به ارزشیابی معتبر می‌شود؛ بلکه گروه آزمایش نیز هم از نظر میزان یادگیری، هم علاقه‌مندی به درس، عملکرد و رضایت بهتری نسبت به گروه کنترل داشته‌اند.

پژوهش حاضر استخراج مهم ترین عوامل و شیوه های موجود برای ارزشیابی تکوینی در فضای مجازی را به منظور دستیابی به نقاط مشترک در این تحقیقات و ارائه چهارچوبی جامع از نحوه ارزشیابی تکوینی سیستم های الکترونیکی به عنوان هدف اصلی خود دنبال کرده است. پژوهش حاضر به دنبال پاسخگویی به این سؤال بوده است ((شیوه های ارزشیابی تکوینی معلمان در فضای مجازی کدامند؟)) تا از این طریق چهارچوبی را برای ارزشیابی تکوینی در فضای مجازی در این حوزه ارائه نماید.

2-2- ارزشیابی در محیط مجازی

رو آیزنر (۱۹۹۴) ارزشیابی را ایدئولوژی عملیاتی تلقی می کند. در نگاه سنتی ارزشیابی از آموخته های یادگیرنده صرفاً برای تعیین نمره، ابقاء یا ارتقاء یادگیرنده به کار می رود و نقطه پایان فرآیند آموزش و یادگیری تلقی می شود؛ لیکن در تلقی جدید، ارزشیابی بخشی از فرآیند یادگیری است که جریان آموزش و یادگیری را به یکدیگر پیوند می دهد. در این نگاه ارزشیابی با هدف کمک به بهبود فرآیند یادگیری، اصلاح برنامه درسی و تقویت شیوه های تدریس به کار گرفته می شود

2-3- اصول و روش های ارزشیابی محیط مجازی

محیط های یادگیری مجازی تلاش می کنند تا ارزشیابی را در کنار فرآیند آموزش و یادگیری نگریسته و آنها را مکمل یکدیگر تلقی کنند. در محیط های مجازی برای استفاده بهتر از قابلیت های این محیط، باید در طراحی تکالیف ارزشیابی به اصول زیر توجه کرد:

۱- ارزشیابی باید بخشی از فرآیند آموزش و یادگیری تلقی شود و نه پایان آن. تکالیف ارزشیابی باید همسو با اهداف یادگیری طراحی شود و به تسهیل فرآیند آموزش و تحقق اهداف یادگیری کمک کند.

۲- توجه به اصل «ارائه چندگانه» در بازنمایی یادگیری ها. برای استفاده بهتر از امکانات محیط مجازی باید تکالیف ارزشیابی به گونه ای طراحی شود که یادگیرندگان بتوانند برای بازنمایی آموخته های خود و نمایش آن از شیوه های گوناگون متنی، صوتی و تصویری بهره گیرند.

۳- تأکید بر ارزشیابی مستمر و تکوینی به جای ارزشیابی های پایانی. تکالیف اصلی و واقعی که بتوانند آموخته های یادگیرنده مجازی را نمایش بگذارند، باید به صورت مستمر بررسی و ارزشیابی شوند.

۴- ارائه بازخورد سریع و مداوم. در اغلب سامانه های مدیریت یادگیری، آزمون های چندگزینه ای بلافاصله تصحیحی و نتیجه به یادگیرنده گزارش می شود ولی بهتر است در این گونه ها، بازخوردها به صورت توضیحی جنبه های ضعف و قوت یادگیرنده را نشان دهند.

۵- تکالیف ارزشیابی باید کل نگر، واقعی و متناسب با محیط زندگی یادگیرنده باشد. تکالیف تصنعی غالباً یادگیرنده را با خود درگیر نمی کنند؛ از این رو برای کاهش تمایل یادگیرندگان به سرقت ادبی یا تقلب باید تکالیف ارزشیابی مجازی تا حد امکان واقعی و اصیل باشند.

۶- یادگیرندگان در طراحی تکالیف ارزشیابی سهیم باشند. با توجه به امکانات ارتباطی محیط مجازی به سهولت می توان زمینه مشارکت یادگیرندگان در طراحی تکالیف ارزشیابی را فراهم ساخت. مشارکت آنها در طراحی تکالیف ارزشیابی می تواند به تحقق اهداف یادگیری کمک کند.

۷- طراحی تکالیف متنوع با استفاده از امکانات محیط مجازی، بهتر است برای کاهش تقلب و توجه به تفاوت های یادگیرندگان، مخزنی برای سؤالات عینی و آزمونهای ذهنی تدارک دیده شود.

3- پیشینه تحقیق

3-1- تحقیقات داخلی

ذی نفعان محیط آموزشی متنوع هستند و نظام آموزشی می باید سازوکارهای مؤثری برای ارائه بازخورد به ذی نفعان داشته باشد. در آموزش و پرورش، این ذی نفعان در حلقه اول عبارتند از: دانش آموز، خانواده دانش آموز، معلم، برنامه ریزان آموزش و سیاست گذاران آموزش (میرزا بیگی، فاطمیان، 1394).

6 عباسی کسانی، مورکانی، سراجی (1402) طی پژوهشی به بررسی راه حل های بهبود ارزشیابی تکوینی در محیط های یادگیری الکترونیکی پرداختند. یافته های پژوهش نشان داد که اساتید مراکز یادگیری الکترونیکی جهت بهبود ارزشیابی تکوینی در نظام یادگیری الکترونیکی 10 راه حل اصلی ارائه کردند که عبارتند از: «بکارگیری ابزارهای مختلف ارزشیابی تکوینی»، «بازخورددهی مناسب»، «احراز هویت دانشجویان»، «استفاده اثربخش از ارائه های کلاسی»، «مدیریت تکالیف و فعالیت ها»، «اجرای مؤثر آزمون های آنلاین»، «مدیریت بحث های کلاسی»، «تهیه برنامه ارزشیابی دانشجویان»، «مدیریت تمرین ها و پروژه ها»، و «گزارش گیری تحلیلی و مقایسه ای».

مسعودی (1398) نیز در پژوهش خود با عنوان "ارزشیابی تکوینی و پایانی در محیط یادگیری الکترونیکی" با روش کتابخانه ای، به اصول و روش های ارزشیابی مجازی پرداخته است که برخی از اصول ذکر شده توسط وی عبارتند از: در نظر گرفتن ارزشیابی به عنوان بخشی از فرایند یادگیری نه پایان آن، توجه به اصل "ارائه چندگانه" در بازنمایی یادگیری ها، تأکید بر ارزشیابی مستمر و تکوینی به جای ارزشیابی های پایانی، ارائه بازخورد سریع و مداوم، تکالیف ارزشیابی کل نگر، واقعی و متناسب با محیط زندگی یادگیرنده، سهیم کردن یادگیرندگان در طراحی تکالیف ارزشیابی و طراحی تکالیف متنوع با استفاده از امکانات محیط مجازی. همچنین در این پژوهش روش ها و راهبردهایی برای تقویت فرایند ارزشیابی مطرح شده است که عبارتند از: استفاده از آزمون های عینی، کارپوشه الکترونیکی، ارزشیابی میزان مشارکت یادگیرندگان، خودآزمایی، سنجش از طریق همگروهی ها، پروژه و سبک های مختلف اعم از یادگیرنده.

3-2- تحقیقات خارجی

هو و کندی (۲۰۱۵) نگرش و دیدگاه های معلمان بومی هنگ کنگ درباره ارزشیابی تکوینی را مطالعه کردند. این تحقیق با بهره گیری از داده های کیفی حاصل از مصاحبه نیمه ساختار یافته با ۳۲ معلم از سه دبیرستان انجام شد. نتایج این تحقیق نشان داد که ارزشیابی

تراکمی فعالیت های ارزشیابی تکوینی معلمان را تحت تاثیر قرار می دهد. و اصول زیر بر اساس یافته های آن نتیجه شده است: یکی کردن ارزشیابی با آموزش، مدیریت نیازهای گوناگون، یادگیری دانش آموزان، مرتفع کردن موانع زبانی از روند ارزشیابی و بررسی تاثیر آزمون های کشوری و ارزشیابی های کلاسی.

استیونز (2012) به منظور بررسی درک معلمان از پاسخگویی فرهنگی، ارزشیابی تکوینی، و تدریس تفکر برانگیز ریاضیات و علوم برای دانش آموزان بومی آمریکایی در مدرسه در ایالت مونتانا انجام گرفته است

4- روش شناسی تحقیق

4-1- مقدمه

هدف از انتخاب روش پژوهش این است که محقق چه راه و روشی را اتخاذ نماید تا او را هرچه دقیق تر، آسان تر و سریع تر جهت دستیابی به پاسخ یا پاسخ هایی برای سوال های پژوهش مورد نظر کمک نماید. بر این اساس، در فصل حاضر، ابتدا روش تحقیق، جامعه ی و نمونه ی آماری و روش انتخاب آن، مورد بررسی قرار گرفته و در ادامه ابزارهای اندازه گیری و روایی و پایایی آنها بحث شده است، در نهایت، شیوه ی تجزیه و تحلیل داده ها مورد بررسی قرار گرفته است.

4-2- روش تحقیق

این پژوهش به لحاظ هدف انجام، از جمله تحقیقات کاربردی می باشد، که به روش کیفی انجام گرفته است؛ در ضمن راهبرد مورد استفاده سنتز پژوهی¹ می باشد. در واقع در این راهبرد نتایج تحقیقات قبلی مرتبط با موضوع و هدف تحقیق حاضر با انجام تحلیل محتوای استقرایی و سپس فراترکیب از تحلیل های انجام شده مد نظر قرار گرفته است.

در سنتز پژوهی، نتایج تحقیقات گوناگون و غیرمنسجم که با زمینه و هدف تحقیق مورد نظر مرتبط هستند، بررسی و جمع آوری می شوند و در ادامه یافته های مفید باهم ترکیب شده و بصورت یک واحد منسجم در قالب جدید، برای بهره برداری سازماندهی می شوند. بنابراین، در سنتز پژوهی آنچه بیشتر مورد توجه قرار می گیرد، ترکیب نتایج تحقیقات قبلی در قالب مشخص است که روابطی جدید بین متغیرها را نشان می دهد (مهرمحمدی، 1387).

4-3- جامعه ی آماری تحقیق

جامعه ی آماری تحقیق حاضر را کلیه ی تحقیقات انجام گرفته در حوزه ی شیوه های ارزشیابی تکوینی معلمان در فضای مجازی در بازه ی زمانی 1385 الی 1402 داخل کشور و 1999 الی 2023 خارج کشور تشکیل می دهد.

1 . Research Synthesis

برای انتخاب نمونه‌های مورد نظر، منابع موجود در پایگاه‌های اطلاعاتی داخل کشور همچون: سید^۲، ایران داک^۳، مگ ایران^۴، نورمگز^۵ و پرتال جامع علوم انسانی و سایت های خارج کشور نظیر: اریک^۶، ساینس دایرکت^۷، پروکست^۸ و ... به جستجو پرداخته شده است. کلید واژگان مورد استفاده برای جستجو در پایگاه‌های اطلاعاتی شامل مفاهیمی نظیر: ارزشیابی تکوینی، فضای مجازی، ارزشیابی تکوینی آنلاین و موارد مشابه آن بوده است.

معیارهای ورود نتایج پژوهش‌ها و سایر داده‌ها برای تحلیل، همخوانی آن‌ها با هدف اصلی پژوهش بوده است. پس از جستجو در منابع مختلف و گردآوری داده‌ها، در نهایت از میان 462 مورد پژوهش، براساس کلید واژه های موجود در پژوهش، تعداد 89 پژوهش با موضوع ارتباط لازم را داشتند لذا بعد از مطالعه چکیده، 41 مقاله پوشش دهنده کامل موضوع بودند به به صورت کامل مورد مطالعه قرار گرفتند از میان از تعداد پژوهش (41)، 21 پژوهش به عنوان مقاله داخلی مرتبط در فاصله‌ی زمانی 1391 تا 1402 و 20 پژوهش خارجی در دامنه‌ی زمانی 1999 تا 2023 که دارای بیشترین هماهنگی و تناسب با هدف پژوهش داشتند، جهت بررسی و تحلیل انتخاب و مورد استفاده قرار گرفتند.

5-4- روش جمع آوری داده‌ها

برای جمع آوری داده های مورد نیاز، ابتدا فرم کاربرد توسط محقق طراحی و برای ثبت نتایج پژوهش‌های منتخب مورد استفاده قرار گرفت. این فرم، با توجه به اطلاعات مورد نیاز از سه بخش اطلاعات کتاب شناختی، روش شناختی و اطلاعات لازم در مورد یافته ها تشکیل شده بود. در بُعد کتاب شناختی، اطلاعاتی نظیر: عنوان تحقیق، نوع اثر، صاحب اثر، محل و تاریخ انجام و ... مد نظر بوده است. در بُعد روش شناختی نیز روش تحقیق، جامعه و نمونه آماری، روش‌های تجزیه و تحلیل داده ها و در نهایت، یافته‌های تحقیق مورد توجه قرار گرفت.

با این توصیف، در تحقیق حاضر برای تحلیل داده‌ها از الگوی شش مرحله‌ای سنتز پژوهی روبرتس (مارش، به نقل از کاویانی و نصر، 1395) استفاده شد.

2 - SID.IR

3 - IRANDOC

4 - MAGIRAN

5 - NoorMags

6 - Eric

7 - Science Direct

8 - Proquest

مرحله اول:

شتاسایی نیاز، جست و جوی مقدماتی، شفاف سازی نیاز

مرحله دوم:

اجرای پژوهش به منظور بازیابی مطالعات انجام شده

مرحله سوم:

گزینش، پالایش و سازماندهی مطالعات

مرحله چهارم:

چارچوب ادراکی و متناسب ساختن آن با اطلاعات حاصل از تحلیل

مرحله پنجم:

پردازش، ترکیب و تفسیر در قالب فرآورده‌های ملموس

مرحله ششم:

ارائه‌ی نتایج

4-6- شیوه‌های تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا مشخصات پژوهش‌های منتخب بر اساس اطلاعات ثبت شده در فرم کاربرگ‌ها، در قالب جداولی مشتمل بر: نام پژوهشگر، سال انجام پژوهش، عنوان پژوهش، نوع و روش مطالعه، مکان پژوهش و نتایج پژوهش جمع‌بندی شد. سپس به بررسی تک تک تحقیقات اقدام و نتایج آنها در دو سطح «کدگذاری باز»⁹ و «کدگذاری محوری»¹⁰ به منظور استخراج داده‌های لازم با همان شیوه‌های ارزشیابی تکوینی معلمان در فضای مجازی انجام گرفت. برای اطمینان از اعتبار یافته‌های پژوهش و در واقع تأمین کیفیت پژوهش نیز، موارد زیر لحاظ گردید.

استخراج مفاهیم مربوط به شیوه‌های ارزشیابی تکوینی معلمان در فضای مجازی براساس نتایج پژوهش‌های مرتبط با این حوزه پرداخته شده است. در این پژوهش 41 مقاله برای بررسی شیوه‌های ارزشیابی تکوینی معلمان در فضای مجازی مورد تحلیل قرار گرفت که در مجموع 33 کد (با حذف کدهای مشترک) استخراج شده است.

5- نتیجه گیری

⁹ - Open Coding

¹⁰ - Axial Coding

با توجه به اهمیت موضوع، تحقیق حاضر با هدف سنتز پژوهی شیوه های ارزشیابی تکوینی معلمان در محیط های یادگیری مجازی انجام گرفت؛ داده های تحقیق مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت و در نهایت در ارتباط با نتایج پژوهش و یافته های مربوط به پرسش اصلی پژوهش بحث و بررسی لازم انجام گرفت و در ادامه نیز محدودیت های موجود ذکر شده و سرانجام پیشنهاد های کابردی و پژوهشی برای استفاده پژوهشگران و سایر علاقمندان ارائه گردیده است. به منظور تحقق این هدف پژوهش با روش سنتز پژوهی با این توصیف در تحقیق حاضر برای تحلیل داده ها از الگوی شش مرحله ای سنتز پژوهی روبرتس (مارش، به نقل از کاویانی و نصر، 1395) استفاده شد. با بررسی مقالات انجام شده با موضوع سنتز پژوهی شیوه های ارزشیابی تکوینی معلمان در محیط های یادگیری مجازی از راهبرد سنجش تکوینی نظریه بلک و ویلیام (۲۰۰۹)، استفاده شد. طبق کد گذاری های عمل آمده از الگوی شش مرحله ای سنتز پژوهی روبرتس پنج راهبرد با توجه به نتایج مقالات بررسی شده به شرح ذیل به استنتاج می شود:

1- ارائه بازخورد فوری و سازنده: (بازخورددهی مناسب، ارائه بازخورد فوری و سازنده، بازخورد کتبی یا شفاهی، ارزشیابی بر مبنای تفکر نقاد)

10 2- سنجش همتایان و کار در گروه: (اثرگذاری سنجش تکوینی در خودیادگیری و خودتأمیلی، اجرای موثر آزمون های آنلاین، گزارش گیری تحلیلی و مقایسه ای، امتحان کتبی مجازی، امتحان شفاهی مجازی، آزمون های عینی، ارزشیابی چندگانه (تلفیقی)، خودسنجی، همتاسنجی، نظرسنجی)

3- خودارزیابی آنلاین فراگیر: (برقراری ارتباط فردی با معلمان ارزشیابی با ارتباط همزمان (برخط)، ارزشیابی با ارتباط ناهمزمان، ارزشیابی میزان مشارکت یادگیرندگان، بحث های گروهی آنلاین، درگیر کردن فعال فراگیر با فرایندهای ضروری یادگیری، نظارت مستمر)

4- درگیر کردن فراگیر با فرایندهای یادگیری: (پوشه الکترونیکی مستند سازی، ابزار چک لیست و مصاحبه، مدیریت تکالیف و فعالیت ها، مدیریت تمرین ها و پروژه ها، مدیریت زمان)

5- سهولت در دسترسی پذیری و انعطاف: دسترسی پذیری: (انعطاف پذیری، همسوی بودن شیوه های سنجش با هدف یادگیری الکترونیکی، روشن بودن هدف های یادگیری در آموزش الکترونیکی، استفاده اثربخش در ارائه های کلاس، به کارگیری ابزارهای مختلف ارزشیابی)

منابع

رضائی زاده، مرتضی، بندعلی، بهار؛ شاهوردی، راضیه (1399). روش های تدریس و ارزیابی در کلاس مجازی. تهران: دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید بهشتی (طرح پژوهشی).

سراجی، فرهاد؛ معروفی، یحیی؛ رازقی، طاهره. (1393). شناسایی چالش های ارزشیابی از آموخته های دانشجویان در نظام آموزش عالی ایران. نشریه: مطالعات اندازه گیری و ارزشیابی آموزشی، دوره 4، شماره 5.

عباسی کسان، حامد؛ شمس مورکانی، غلامرضا؛ سراجی، فرهاد. (1402). راه حل های بهبود ارزشیابی تکوینی در محیط های یادگیری الکترونیکی.

عباسی کسان، حامد؛ شمس مورکانی، غلامرضا؛ سراجی، فرهاد؛ رضایی زاده، مرتضی. (1398). ابزارهای ارزشیابی یادگیرندگان در محیط یادگیری الکترونیکی. دوره 16، شماره 61.

کارشکی، حسین؛ مومنی مهموئی، حسین؛ قریشی، بهجت. (1393). مقایسه انگیزش تحصیلی و کیفیت زندگی دانش آموزان پسر مشمول ارزشیابی توصیفی با ارزشیابی سنتی، پژوهش در برنامه ریزی درسی: مقاله 9، دوره 11، شماره 40.

11

کاویانی، حسن؛ نصر، احمدرضا. (1395). سنتز پژوهی چالش های برنامه های درسی آموزش عالی کشور در دهه اخیر و راهکارهای پیش رو، فصلنامه مطالعات برنامه آموزش عالی، دوره 7، شماره 13، صفحه 7-34.

غال، مردیت. بورگ، والتر. وگال، جويس (2003). روش های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روانشناسی (ج1). ترجمه احمدرضا نصر اصفهانی و همکاران (1397). تهران: سمت.

محمودزاده، فاطمه؛ رحمانی، رمضان. (1387). ضرورت ارزشیابی تکوینی در نظام آموزشی، راهبردهای آموزش، سال اول، شماره 2.

مسعودی، ماریا. (1398). ارزشیابی تکوینی و پایانی در محیط یادگیری الکترونیکی، مطالعات راهبردی علوم انسانی و اسلامی، 23(5)، صفحه 51 تا 72.

مهرمحمدی، محمود. (1387). تحلیلی بر سیاست کاهش تمرکز از برنامه ریزی درسی در آموزش عالی ایران: ضرورت ها و فرصت ها، نشریه: مجله آموزش عالی ایران، 1(3): 1-18.

میرزابیگی، محمدعلی؛ فاطمیان، علی. (1394). مقایسه تاثیر آموزش الکترونیکی و آموزش سنتی بر روی یادگیری شناختی (مطالعه موردی: دانشجویان درس فیزیک مقطع کارشناسی دانشگاه کاشان)، فصلنامه علمی پژوهشی، علوم اجتماعی، 9(28): 37-60.

یارمحمدیان، محمد حسین (1379). اصول برنامه ریزی درسی (ماهیت برنامه ریزی درسی - مبانی فلسفه، روان شناختی و جامعه شناختی برنامه، ارزشیابی برنامه، تحلیل محتوای برنامه یا کتاب درسی)، تهران: انتشارات یادواره کتاب.

Abbasi Kasani, Hamed; Shams Mourkani, Gholamreza; Seraji, Farhad; Abedi, Hojjat; (2020). Identifying the Weaknesses of Formative Assessment in the e-Learning Management System. Journal of Medical Education. 19(2).

12

Black, Paul; Wiliam, Dylan. (1998). Assessment in Education: Principles, Policy & Practice, School of Education, King's College London, London, SE1 8WA, UK.

level in e-learning Brahim, B., & Lotfi, A. (2018). A traces based system helping to assess knowledge .Information Sciences. 32(8): 977-986 system. Journal of King Saud University – Computer and

Cheru, F. (2006). Building and supporting PRSPs in Africa: What has worked well so far? What needs .changing? Third World Quarterly, 27(2),353-376

Crossen, A. J. & Hammond, K. J. (2006). Building intelligent information systems: experiences with the information source adapter (isa) platform.

Eisner, E.W. (1994) Cognition and Curriculum Reconsidered. 2nd Edition, Teachers College Press, New York.

(2007). Assessment in medical education – Replies. The New-England Medical . M.Epstein , Ronald Review and Journal 356(4):387-96.

cooperative tools. Manenova, M. (2015). Evaluation of e-learning courses using communicative and Social and Behavioral Sciences. 176, 884 – 890.

advanced feature mining Nie. Y. (2020). On-line classroom visual tracking and quality evaluation by an 84, 1-6. technique. Signal Processing: Image Communication,

Sadler, R. (2010). Beyond feedback: developing student capability in complex appraisal. [Issue 5: Approaches to Assessment that Enhance Learning](#)

). Formative Assessment: revisiting the territory. Assessment in Education: Principles, 1998Sadler, R. (Policy & Practice :Volume 5, - Issue 1.

Shamoo, A. E., & Resnik, B. R. (2003). Responsible Conduct of Research. Oxford: Oxford University Press.

Shin, S., & Koh, M. (2008). A Cross-Cultural Study of Students' Behaviours and Classroom Management Strategies in the USA and Korea. Journal of the International Association of Special Education, 9, 13-27.

Stevens, Lisa Russell. (2012). CULTURALLY RESPONSIVE FORMATIVE ASSESSMENT, MONTANA STATE UNIVERSITY Bozeman, Montana.

Grade on Fourth Assessment Waddell CA. The Effects of Negotiated Written Feedback Within Formative of Missouri;2004. University Orientations: Goal And Motivation Students'

Wang, Y. S., Wang, H. Y., & Shee, D. Y. (2007). Measuring e-learning systems success in an organizational context: Scale development and validation.computers in Human Behavior, 23(4), 1792-1808.

15th International Conference on Management & Humanistic Science Research in Iran

Archive of SID

13 MARCH ,2024 | TEHRAN

پانزدهمین کنفرانس بین المللی پژوهش های مدیریت و علوم انسانی در ایران
۲۳ اسفند ۱۴۰۲ | تهران

۱۵

ISCCM
International Science Citation Center

OxfordCert
UNIVERSAL